

Kitaabka Daanyeel - Lambarka Afartan iyo Siddeed

Muujinta Waxsii-sheegidda: Muhiimadda Riyadii Xabaquuq, Labada Loox, iyo Qarsoodiga “Maalinlaha” ee Fasiraadda Kitaabka Quduuska ah

Jeff Pippenger
2024-01-12

Korodhka aqoonta ee uu matalayo araggii Wabiga Ulaay ayaa ah wixii ugu dambayntii lagu qoray labada loox ee Xabaquuq.

“Waxa ku dhex lammaanaa waxsii sheegyadii ay u arkayeen inay khuseeyaan wakhtiga imaatinka labaad waxaa ku jiray waxbarid si gaar ah ugu habboonayd xaaladdooda hubanti-la’aanta iyo sugaanta, kuna dhiirrigelinaysay inay samir ku sugaan rumaysadka, iyagoo rumaysan in wixii markaas fahamkooda ka mugdi ahaa wakhtigiisa ku habboon si cad loo muujin doono.

Waxsii sii dhex jirtay nebiyadihii Xabaquuq 2:1–4: “Waxaan istaagi doonaa meeshayda waardiyayn, oo waxaan isku taagi doonaa munaaradda, oo waxaan dhawri doonaa inaan arko waxa uu ila hadli doono, iyo waxa aan ku jawaabi doono marka lay canaanto. Markaasaa Rabbigu ii jawaabay, oo yidhi, Qorniinka qor riyada, oo looxyada si cad ugu qoro, si kan akhriyaa uu ugu ordo. Waayo, riyadu weli waxay u taal wakhti la cayimay, laakiinse ugu dambaysta way hadli doontaa, oo been sheegi mayso; in kastoo ay raagto, sug iyada; maxaa yeelay, hubaal way iman doontaa, mana raagi doonto. Bal eeg, kii naftiisu kor isu qaadday xaq kuma aha isaga dhexdiisa; laakiinse kii xaq ahu rumaysadkiisa ayuu ku noolaan doonaa.”

“Horeba sannadkii 1842 jihadii lagu bixiyey wax sii sheegidkan ee ahayd in ‘qor aragtida, oo si cad ugu qor looxyo, si kii akhriyaa uu u ordo,’ ayaa Charles Fitch ku dhalisay diyaarinta shax wax sii sheegid ah si uu ugu muujiyo aragtiyadii Daanyeel iyo Muujintii. Daabacaadda shaxdan waxaa loo arkay inay tahay dhammaystirka amarkii Xabaquuq la siiyey. Hase yeeshee, wakhtigaas cidina ma ay dareemin in isla wax sii sheegiddaas lagu soo bandhigay dib-u-dhac muuqda oo ku saabsan rumoobidda aragtida—wakhti sugitaan ah. Ka dib niyad-jabkii, Qorniinkani wuxuu u muuqday mid aad u weyn oo macne leh: ‘Waayo, aragtidu weli waxay sugaysaa wakhti la doortay, laakiin dhammaadka way hadli doontaa, mana ay beenin doonto; in kastoo ay raagto, sug iyada; maxaa yeelay hubaal way iman doontaa, mana ay raagi doonto.... Kan xaq ahu rumaysadkiisa ayuu ku noolaan doonaa.’ The Great Controversy, 391, 392.

Labada loox ee Xabaquuq waxay si nebiyad ah u yihiin laba markhaati. Sida Kitaabku sheegayana, laba markhaati waa in la isu keenaa si runta loo adkeeyo.

Laakiin haddii uusan ku maqlin, markaas kaxee hal ama laba kale, in afka laba ama saddex markhaati lagu sugo eray kasta. Matayos 18:16.

Marka labada loox ee Xabaquuq (jaantusyadii hormuudka ee 1843 iyo 1850) la isu dul saaro, waxay xaqiijiyaan runihii ahaa dahabyadii riyadii Miller. Qaladkii 1843, ee lagu matalay looxii kowaad, markii lagu dul saaro looxii labaad, wuxuu dhidibada u taagayaa wakhtiga dib-u-dhaca ee waxyiga. Miller (waardiyihii astaan ahaan u taagnaa taariikhdaas) wuxuu weyddiiyey waxa laga doonayo inuu yidhaahdo intii lagu jiray doodda taariikhdiisa.

Waxaan istaagi doonaa meeshaydii waardiyenimo, oo waxaan isa saari doonaa munaaradda, oo waan fiirin doonaa si aan u arko waxa uu ila hadli doono, iyo waxa aan ku jawaabi doono marka la i canaanto. Xabaquuq 2:1.

Rabbigu wuxuu Miller ku amray inuu qoro muujintii, oo riyadiisii dhexdeeda ayuu sanduuqii ay muujintu ku jirtay dul saaray miis ku yaallay bartamaha qolkiisa.

Markaasaa Rabbigu ii jawaabay, oo wuxuu yidhi, Qor riyada, oo si cad ugu qoro looxyada, si kii akhriyaa uu u ordo. Xabaquuq 2:2.

Markaas miisasku waxay tilmaamayaan wakhtiga dib-u-dhaca iyo niyad-jabkii ugu horreeyey.

Waayo, muujintii weli waxay sugaysaa wakhti la cayimay; laakiin dhammaadka ayay hadli doontaa, mana beeni doonto. In kastoo ay raagto, iyada sug; waayo, hubaal way iman doontaa, mana raagi doonto. Xabaquuq 2:3.

Haddaba tijaabada ee saddexda marxaladood ka kooban ee ka dhalatay kordhinta aqoonta (jawharadaha Miller) ayaa markaas la matalay.

Bal eeg, kii naftiisu kor isu qaaday toos uguma jirto isaga; laakiin kan xaqa ahu rumaysadkiisa ayuu ku noolaan doonaa. Xabaquuq 2:4.

Labada kooxood ee caabudayaasha ah waxaa lagu muujin doonaa habka imtixaanka ee cutubka laba iyo tobnaad ee Daanyeel.

Oo wuxuu yidhi, Tag jidkaaga, Daanyeelow; waayo, erayadu way xidhan yihiin oo waa la shaabadeeyey ilaa wakhtiga dhammaadka. Kuwo badan waa la daahirin doonaa, oo waa la caddayn doonaa, oo waa la tijaabin doonaa; laakiin kuwa sharka leh si shar leh bay u yeeli doonaan; oo kuwa sharka leh middoodna ma fahmi doono; laakiin kuwa xigmadda leh way fahmi doonaan. Daanyeel 12:9, 10.

Kuwa xigmadda leh ee Daanyeel waa bikradihii xigmadda lahaa ee Matayos labaaatan iyo shan, kuwaas oo xaq looga dhigay rumaysad; kuwa sharka lehna waxay ahaayeen bikradihii nacaska ahaa ee kibir lagu sarraysiiyey. Dhammaadka riyadii Miller, dahabyadu waxay u taagan yihiin saliidda ku jirta masaalka tobanka bikradood, taas oo ahayd farriinta.

“Ilaah waa la sharaf dhacaa marka aynaan aqbalin farriimaha uu noo soo diro. Sidaas ayaannu ku diidnaa saliidda dahabka ah oo uu jeclaan lahaa inuu ku shubo nafahayaga si loogu gaadhsiiyo kuwa mugdiga ku jira. Marka dhawaaqu yimaado, ‘Bal eega, aroosku waa imanayaa; u baxa inaad ka hortagtaan,’ kuwii aan helin saliidda quduuska ah, ee aan qalbiyadooda ku hayn nimcada Masiixa, waxay ogaan doonaan, sidii bikradihii nacasyada ahaa, inaanay diyaar u ahayn inay Rabbigood la kulmaan. Iyagu kuma haystaan naftooda

awood ay ku helaan saliidda, noloshooduna way burburtaa.” Review and Herald, July 20, 1897.

Iftiinka dahabkii Miller maalmaha ugu dambeeya waxay iftiimi doontaa toban jeer ka sii dhalaal badan, tirada tobanna iyo iftiinkuba labaduba waa calaamado imtixaan. Maalmaha ugu dambeeya, oo lagu matalay dhammaadka riyadii Miller, iftiinka runta ee lagu muujiyey looxyada Xabaquuq wuxuu soo saaraa farriin imtixaan ah, taas oo masaalka tobanka bikradood lagu matalay farriinta Qaylada Habeenbadhka. Hannaankaas imtixaanku waa ku-celin hannaankii imtixaanka ee taariikhadii Millerite-ka, waayo, masaalkii tobanka bikradood waxaa maalmaha ugu dambeeya lagu soo celiyaa xarafka xaraf.

“Badanaa waxaa la ii tilmaamaa masaalka tobanka bikradood, shan ka mid ahi ahaayeen kuwa xigmad leh, shanna kuwa nacas ah. Masaalkani wuu rumoobay oo wuu rumoobi doonaa ilaa xarafka ugu dambeeya, waayo wuxuu leeyahay ku-dhaqan gaar ah oo ku saabsan wakhtigan, oo sida farriinta malaa’igta saddexaad, wuu rumoobay oo wuxuu sii ahaan doonaa runta wakhtigan ilaa dhammaadka wakhtiga.” Review and Herald, August 19, 1890.

Toban waa astaan tijaabo ah, oo dhammaadka tobankii maalmood Daanyeel iyo saddexdii mudanayaalba muuqaal ahaan way ka qurux badnaayeen oo way ka buurbuurnaayeen kuwii cunayay cuntadii Baabuloon. Kuwa kibirka leh ee lagu matalay Xabaquuq, kuwaas oo ku noolaa is-kal-sooni mala-awaal ah ee aan rumaysad ku noolayn, waxay sameeyeen dabecaddii Baabuloon. Taariikhda Millerite-ka waxay ku noqdeen gabdhihii Baabuloon, Xabaquuqna waxaa lagu adeegsaday sifooyinka nebiyannimo ee baabtiisnimada si loo aqoonsado dabecadda kuwa doortay inaanay rumaysad ku noolaan.

Bal eeg, naftiisa kor isu qaaday qumman kuma aha isaga dhexdiisa; laakiin kii xaqa ahu rumaysadkiisa ayuu ku noolaan doonaa. Haddana weliba, maxaa yeelay khamrigu wuu khiyaaneeyaa, isagu waa nin kibir badan, gurigiisana ma joogo; damaciisana wuxuu u ballaadhiyaa sida qabriga, oo wuxuu la mid yahay dhimashada, mana dhergo, laakiinse quruumaha oo dhan ayuu isu soo urursadaa, dadyowga oo dhanna ayuu isu wada rarsadaa. Kuwanu kulligood sow ma qaadi doonaan masaal isaga ka gees ah, iyo maahmaah jeesjees ah oo isaga ku saabsan, oo ma odhan doonaan, Hoog waxaa leh kii kordhiya wax aan isaga lahayn! ilaa goormase? Iyo kii isa saara dhoobo culus! Kuwa ku qaniini doona sow kedis ugama kici doonaan? Oo kuwa ku dhibi doona sow ma toosi doonaan? Oo waxaad iyaga u ahaan doontaa booli. Maxaa yeelay quruumo badan baad dhacday, sidaas daraaddeed dadka ka hadhay oo dhammu way ku dhici doonaan; taasna waxaa ugu wacan dadka dhiiggooda, iyo dulmiga dalka, iyo magaalada, iyo kulli kuwa dhex degganba. Xabaquuq 2:4–8.

Hannaanka imtixaanka ee ku timaadda bikradaha ku xusan Matayos shan iyo labaatn waxa ay soo saartaa dabaqad caabudayaal ah, kuwaas oo horumariyey dabecadda boqorka woqooyi (baabtiisnimada), kaas oo isaguna yahay awooddii “dhacday quruumo badan.” Waa awoodda baabtiisnimada tan si kedis ah loo qaniino, sida Yesebeel ay eeyuhu u cuneen.

Rabbigu wuxuu leeyahay, Bal eega, dad baa ka imanaya dalka woqooyi, oo quruun weynna waxaa laga kicin doonaa darafyadii dhulka. Waxay qabsan doonaan qaanso iyo waran; way naxariis daran yihiin, oo naxariis ma leh; codkooduna wuxuu u guuxayaa sida badda; waxayna

fuulaan fardo, iyagoo isu habeeyey sida rag dagaal u taagan, oo ka gees ah adiga, gabadhii Siyoon. Annagu wararkeedii waannu maqalnay; gacmahayagii way tabar gabeen; cidhiidhi baa ina qabtay, iyo xanuun sida naag foolanaysa. Ha u bixin duurka, hana marin jidka; waayo, seefta cadowga iyo cabsi ayaa dhinac kasta taal. Taada dadkaaygiiyow, joonyad gunto, oo dambasna isku dhex rogrog; baroor ka dhig sida mid loo sameeyo wiil keliya, baroorasho qadhaadh aad u daran; waayo, baabbi'iyuhu si kedis ah ayuu inoogu iman doonaa. Yeremyaah 6:22–26.

Labada qaybood ee Xabaquuq waa kuwa rumaysad lagu xaq ka dhigay, iyo kuwa cunay oo cabbay caqiidooyinka Baabuloon. Kuwii ku jira maalmaha ugu dambeeya ee riyadii Miller ee lagu matalay bikrado, ama waxay horumariyaan dabeecadda Masiixa, sidaas darteedna waxay helaan shaabadda Ilaah, ama waxay horumariyaan dabeecadda baabbanimada oo waxay helaan calaamadda bahalka.

“Wagtigii waa yimid in iftiinka runta ahi ka dhex ifo gudcurka akhlaaqeed. Farriinta malaa'igta saddexaad ayaa dunida loo diray, iyadoo dadka looga digayo inay helaan calaamadda bahalka ama sawirkiisa fooddooda ama gacmahooda. In calaamaddan la helo waxay ka dhigan tahay in la qaato isla go'aankii bahalku qaatay, iyo in la taageero isla fikradihii uu taageeray, iyadoo si toos ah looga hor imanayo ereyga Ilaah. Kuwa calaamaddan hela oo dhan, Ilaah wuxuu ka leeyahay, ‘Kaasu wuxuu cabbi doonaa khamriga cadhada Ilaah, oo aan waxba lagu qasin, laguna shubay koobka xanaaqiisa; oo waxaa lagu silcin doonaa dab iyo baaruud iyadoo ay joogaan malaa'igaha quduuska ah iyo Wanka hortiiisa.’” Review and Herald, July 13, 1897.

Bikradaha cabba khamriga Baabuloon ugu dambaysta waxay cabbi doonaan khamriga cadhada Ilaah. Ishacyaah, kuwa sakhraansan ee Efrayim waxay muujinayaan sakhraannimadooda indhala'aanta ah iyagoo wax walba madax-hoos u rogaya, falkaasna waa in loo tixgeliyaa “dhoobadii dheryasameeyaha.”

Aqoonsiga “tan maalinlaha ah” sida astaan Masiixa ah, waxay runta ku saabsan “tan maalinlaha ah” rogaysaa madax-ka-hoos, waayo “tan maalinlaha ah” waa astaan shaydaani ah. Aqoonsigii Miller ee “tan maalinlaha ah” inuu yahay jaahilnimo waxaa si toos ah loogu metelay miisaskii Xabaquuq. Helitaankii Miller ee tuduca ku jira Tesaloniika, kaas oo u saamaxay inuu fahmo in waxa “la qaaday” ay ahayd jaahilnimada, si “ninka dembiga” oo fadhiya macbudka Ilaah loo muujiyo, waa runta aasaasiga ah ee ku taalla Tesaloniika Labaad, cutubka labaad.

“Waan sii akhriyey, mana helin meel kale oo ay tan [maalinlaha ah] ku qoran tahay, Daniel mooyaane. Markaas ayaan [anigoo kaashanaya buugga erayada is-raaca] qaatay erayadii la socday, ‘ka qaadi;’ isagu maalinkasta wuu ka qaadi doonaa; ‘laga bilaabo wakhtiga maalinlaha ah la qaado,’ iwm. Waan sii akhriyey, waxaan mooday inaan wax iftiin ah ka heli doonin qoraalka; ugu dambayntiina waxaan imid 2 Tesaloniika 2:7, 8. ‘Waayo, qarsoodiga xumaantu durba wuu shaqaynayaa; laakiin kii hadda horjoogsanayaa wuu horjoogsan doonaa ilaa laga qaado jidka, markaasna kan sharka leh waa la muujin doonaa,’ iwm. Oo markaas gaaray qoraalkaas, bal eeg, sida runtaasu u caddaatay oo u ammaannayd! Waa tan! Taasu waa maalinlaha! Haddaba, muxuu Bawlos uga jeedaa ‘kii hadda horjoogsanaya,’ ama carqaladaynaya? ‘Ninkii dembiga,’ iyo ‘kan sharka leh,’ waxaa loola jeedaa Baabanimada.

Haddaba, waa maxay waxa ka horjoogsanaya in Baabanimadu la muujiyo? Waa maxay haddaba? Waa jaahilnimada; sidaas daraaddeed, ‘maalinlaha’ waa inuu la micno yahay jaahilnimo.’—William Miller, Second Advent Manual, bogga 66.” Advent Review and Sabbath Herald, Janaayo 6, 1853.

Macnaha “kan maalinlaha ah” ee ku jira Tesaloniika, oo Miller ogaaday, waa runta ugu weyn ee tuducaas. Marka Bawlos tilmaamayo kuwa aan jeclayn runta, oo sidaas daraaddeed heli doona baadi xoog leh, wuxuu hubaal ahaan tilmaamayaa nacaybka runta ee macnaha guud; hase ahaatee, runta si toos ah loogu tixraacay tuducaas waa runta ah in “kan maalinlaha ah” uu matalo Roomaankii jaahiliga ahaa.

Iftiinka jidhku waa isha; haddaba haddii ishaadu qumman tahay, jidhkaaga oo dhammu iftiin buu ka buuxsami doonaa. Laakiin haddii ishaadu xun tahay, jidhkaaga oo dhammu gudcur buu ka buuxsami doonaa. Haddaba haddii iftiinka kugu jiraa gudcur yahay, gudcurkaasu sidee u weyn yahay! Ninna laba sayid uma wada adeegi karo; waayo, mid buu necbaan doonaa, kan kalena wuu jeclaan doonaa; ama mid buu ku dhegi doonaa, kan kalena wuu quudhsan doonaa. Idinku Ilaah iyo maalka uma wada adeegi kartaan. Matayos 6:22–24.

Waxaa jira oo keliya jacaylka runta, ama nacaybka runta. Ma jiro meel dhexe. Khiyaanada xoogga leh ee ku timaadda bikradaha nacasyada ah ee ku xusan Matayos labaatn iyo shan waxay ku dhisan tahay diidmoodii iftiinka dahabka Miller ee matala imtixaanka ugu dambeeya. Imtixaankii ugu dambeeyey ee Israa’iiltii hore wuxuu ahaa imtixaankoodii tobnaad, dahabyada Miller-na waxay maalmaha ugu dambeeya u ifayaan toban jeer ka sii dhalaal badan. Astaanta diidmada dahabyada Miller waa “allabariga joogtada ah,” taas oo sakhraamiintii Efrayim ay madaxa hoos ugu rogeen jiiikii saddexaad ee Adventism-ka. “Allabariga joogtada ah” waa astaan Shaydaani ah oo sanamcaabudnimo ah. Sakhraamiintu waxay soo geliyeen dahab been-abuur ah, kaas oo ay ka keeneen Protestantism-ka riddada ah oo ku aqoonsada “allabariga joogtada ah” inuu yahay astaan Masiixa.

Fahamka Miller ee ku saabsan jawharadihiisa waxa xaddiday taariikhdiisii uu ku dhex soo kacay. Isagoo ku qancay in Imaatinka Labaad uu ahaa dhacdada nebiyadeed ee xigta, dhaawicii dhimashada lahaa ee papacy-ga ee 1798, waxa uu keliya matali karay boqortooyadii afraad oo ugu dambaysay ee dunida ee Daanyeel labaad. Miller sidoo kale waxa xaddiday fahamkiisa ku saabsan “kan maalinlaha ah,” waayo markhaatigiisu waa in isaga, muujin ahaan, loo hoggaamiyey hab gaar ah oo wax lagu barto, kaas oo uu ku sheegay inuu adeegsaday Kitaabkiisa Quduuska ah, Cruden’s Concordance, oo uu akhriyey wargeysyo qaarkood. Go’aankiisa ah inuu sidaas wax u barto waxa uu si fudud ugu soo dhacay maskaxdiisa.

“Muddadii laba iyo tobanka sannadood ahayd ee aan deist-ka ahaa, waxaan akhriyey dhammaan taariikhihii aan heli karay; laakiin hadda waxaan jeclaaday Kitaabka Quduuska ah, waayo wuxuu wax ka barayay Ciise! Hase ahaatee, weli qaybo badan oo Kitaabka ka mid ah ayaa ii madoobaa. Sannadkii 1818 ama 19, intii aan la sheekaysanayay saaxiib aan booqasho ugu tegay, oo i yaqaanay oo i maqli jiray anigoo deist ah hadlaya, ayuu si macne weyn xanbaarsan ii weydiiyey, ‘Maxaad ka qabtaa aayaddan, iyo tan?’ isaga oo ula jeeda aayadihii hore ee aan ka doodi jiray markii aan deist-ka ahaa. Waan gartay waxa uu damacsanaa, oo

waxaan ugu jawaabay—Haddii aad waqti i siisid, waxaan kuu sheegi doonaa waxa ay ka dhigan yihiin. ‘Mudo intee le’eg baad u baahan tahay?’ Ma aqaan, ayaan ku jawaabay, laakiin waan kuu sheegi doonaa; waayo ma aanan rumaysan karin in Ilaah bixiyey waxyi aan la fahmi karin. Markaas ayaan go’aansaday inaan barto Kitaabkayga Quduuska ah, anigoo rumaysan inaan ogaan karo waxa Ruuxa Quduuska ahi uga jeeday. Laakiin isla markii aan go’aankan qaatay ayaa fikirkan igu dhacay—‘Ka warran haddii aad hesho tuduc aadan fahmi karin, maxaad samayn doontaa?’ Markaas habkan aan Kitaabka u baran lahaa ayaa maskaxdayda ku soo dhacay:—Waxaan qaadan doonaa erayada tuducyadaas oo kale, oo waxaan ku daba geli doonaa Kitaabka oo dhan, oo sidan ayaan ku ogaan doonaa macnahooda. Waxaan haystay Cruden’s Concordance, kaas oo aan u malaynayo inuu yahay kan ugu wanaagsan dunida; sidaas darteed ayaan kaas iyo Kitaabkaygii qaatay, oo miiskayga ayaan fadhiistay, wax kalena ma akhriyin, marka laga reebo wax yar oo wargeysyada ah, waayo waxaan go’aansaday inaan ogaado waxa Kitaabkaygu ka dhigan yahay. Apollos Hale, *The Second Advent Manual*, 65.

Dahabyadii Miller laguma aqoonsan oo keliya habkiisii daraasadda, laakiin sidoo kale waxaa si toos ah ugu muujiyey Ilaah.

“Ilaah wuxuu malaa’igtiisii u soo diray inay saameyn ku yeelato qalbiga nin beeraley ah oo aan Kitaabka Quduuska ah rumaysnayn, si ay ugu hoggaamiso inuu nebiyadii wax ka sheegidda baadho. Malaa’igaha Ilaah ayaa marar badan booqday kii la doortay, si ay maskaxdiisa u hagaan oo ay fahamkiisa ugu furaan waxsii sheegyadii weligoodba mugdiga ku ahaa dadka Ilaah. Bilowgii silsiladda runta ayaa isaga la siiyey, waxaana loo hoggaamiyey inuu baadho xiriiriye ka dambeeya xiriiriye kale, ilaa uu isagoo yaab iyo qaddarin leh ku eegay Erayga Ilaah. Halkaas ayuu ku arkay silsilad run ah oo kaamil ah. Eraygaas uu markii hore u haystay inuusan waxyi ahayn ayaa haddana hortiisa uga furmay quruxdiisa iyo ammaantiisa. Wuxuu arkay in qayb ka mid ah Qorniinku ay qayb kale sharraxayso, oo marka tuduc uu fahamkiisa ka xidhmo, uu qayb kale oo Erayga ka mid ah ka helo wixii caddaynayey. Wuxuu Erayga quduuska ah ee Ilaah ku eegay farxad iyo ixtiraamka iyo reverence-ka ugu qotada dheer.” *Early Writings*, 230.

Marka Walaasha White sheegto in “Ilaah malaa’igtiisii u soo diray” Miller, waxay caddaynaysaa in Jibriil ahaa malaa’igta loo diray Miller; waayo “malaa’igtiisa” waa eray loo nisbeeyo Jibriil.

“Erayadii malaa’igta, ‘Anigu waxaan ahay Jibriil, oo hor taagan Ilaah hortiisa,’ waxay muujinayaan inuu hayo meel sharaf sare leh oo ku dhex taal maxkamadaha jannada. Markuu farriin ula yimid Daanyeel, wuxuu yidhi, ‘Ma jiro mid ila taagan waxyaalahan mooyaane Miikaa’iil [Masiixa] amiirkiinna.’ Daanyeel 10:21. Badbaadiyuhu wuxuu Muujintii kaga hadlay Jibriil, isagoo leh in ‘uu ku soo diray oo ku muujiyey malaa’igtiisa addoonkiisii Yooxanaa.’ Muujintii 1:1.” *The Desire of Ages*, 99.

Jibriil iyo malaa’igti kale waxaa loo soo diray inay hanuuniyaan maskaxda Miller oo ay “u furaan garashadiisa waxsii sheegyada weligoodba mugdi ugu jiray dadka Ilaah.” Farriintiisu kuma aanay samaysmin oo keliya habkiisii waxbarasho, balse sidoo kale waxyiga rabbaaniga ah. Habkii qudhiisa ee uu u adeegsaday barashada Kitaabka Quduuska ah ayaa maskaxdiisa lagu soo riday. Marka Ilaah runta maskaxdeena keeno, taasu waa waxyi rabbaani ah, taas oo ka duwan in runta

lagu gaaro habraaca si qumman loogu qaybiyo Kitaabka Quduuska ah. Miller labadaba wuu sameeyey, hase yeeshee waxyiga rabbaaniga ahi waa inuu qayb ka ahaa sida Miller ku yimid fahamka mawduuca “kan joogtada ah.”

Miller ma uuusan garteen isbeddelka jinsiga ee ku jira Daanyeel cutubka siddeedaad, aayadaha sagaalaad ilaa laba iyo tobnaad, waayo waxa keliya ee uu haystay waxay ahaayeen Kitaabka Quduuska ah iyo buugga iswaafajinta ereyada oo ka madhan wax kasta oo war ah oo ku saabsan afafka Kitaabiga ah. Ma uuusan arkeen kala duwanaanshaha u dhexeeya “sur” iyo “rum” oo labaduba loo turjumay “qaadid.” Sidoo kale ma uuusan arkeen kala duwanaanshaha u dhexeeya “miqdash” iyo “qodesh” oo labaduba loo turjumay “meesha quduuska ah.”

Ma uu arkeen runta erayga “tamid” oo laga helo Kitaabka Quduuska ah boqol iyo afar jeer. Runta aanu arki karin (taas oo sidoo kale ah runta uu arkay), waxay ahayd in boqolka iyo afarta jeer ee erayga Cibraaniga ah ee “tamid” loogu adeegsado Kitaabka Quduuska ah, uu keliya kitaabka Daanyeel ku yahay erayga Cibraaniga ah ee “tamid” magac ahaan loo adeegsaday. “Tamid” waa erayga Cibraaniga ah ee macnihiisu yahay “joogto ah”, waxaana kitaabka Daanyeel loogu turjumay “kan maalinlaha ah.”

Keliya kitaabka Daanyeel oo keliya ayaa eraygu magac ahaan loogu adeegsaday, halka sagaal iyo sagaashanka jeer ee kale oo dhan loo adeegsaday fal-kaab ahaan. Sababtaas aawadeed, markii turjumayaashii Kitaabka King James ay la kulmeen Daanyeel oo erayga shan jeer magac ahaan u adeegsanaya, halka dhammaan qorayaashii kale ee Kitaabku sagaal iyo sagaashan jeer fal-kaab ahaan u adeegsadeen, culayska caddaynta ayaa ku khasbay inay saxo adeegsiga Daanyeel ee eraygaas magac ahaan. Si ay Daanyeel u saxo, waxay erayga “allabari” ku dareen Erayga, sidaasna magac bay uga dhigeen fal-kaab. Dabadeedna, si turjumayaasha loo saxo, Ellen White waxaa loo waxyooday inay qorto inay, “aragtay wax ku saabsan ‘Maalinlaha,’ in erayga ‘allabari’ lagu daray xigmadda dadka, oo aanu ka mid ahayn qoraalka; iyo in Rabbigu aragtida saxda ah ka siiyey kuwa bixiyey qayladii saacadda xukunka.”

Miller, sida uu isagu markhaatifurayo, wuxuu doonayay inuu fahmo “tan joogtada ah,” taas oo uu ugu dambayntii ka fahmay 2 Tesaloniika. Laakiin sidoo kale, sida uu isagu markhaatifurayo, markii uu doonayay inuu fahmo eray, wuxuu tixgelin jiray meel kasta oo eraygaasi ku adeegsanaa, eraygaasna sagaal iyo sagaashan jeer oo kale ayaa Kitaabka Quduuska ah lagu adeegsaday. Hase yeeshee markhaatifurkiisa ku saabsan “tan joogtada ah” wuxuu yahay inuu meel kale ka heli waayay marka laga reebo kitaabka Daanyeel, markii uu yidhi, “Waxaan sii akhriyey, mana aanan heli karin tusaale kale oo laga helay [tan joogtada ah], Daanyeel mooyaane.” Miller waxaa loo hoggaamiyey dahabyada qaaliga ah ma aha oo keliya habkiisii daraasadda, laakiin sidoo kale waxyigii rabbaaniga ahaa ee isaga lagu siiyey adeegga malaa'igaha.

Tani waa sababta fahamkiisu ee ku saabsan “kan maalinlaha ah” uu sax u ahaa, hase yeeshee uu xaddidnaa. Ma uu garan karin in shanta jeer ee “kan maalinlaha ah” lagu xusay kitaabka Daanyeel, mid ka mid ah saddexda jeer ee “kan maalinlaha ah” “laga qaaday,” uu matalayay macne ka duwan labada jeer ee kale. Hal mar “kan maalinlaha ah” waxaa lala adeegsaday erayga Cibraaniga ah “rum,” labada jeer ee kalena waxaa lala adeegsaday erayga Cibraaniga ah “sur”. Labada erayba

waxaa loo tarjumaa “qaadid” ama “ka qaadid,” laakiin “rum” ee Daanyeel cutubka siddeedaad, aayadda kow iyo tobnaad, waxay ka dhigan tahay “kor u qaadid oo sarraysiin,” halka cutubka kow iyo tobnaad, aayadda kow iyo soddonaad, iyo cutubka laba iyo tobnaad, aayadda kow iyo tobnaad, erayga “sur” uu ka dhigan yahay “ka saarid”.

Fiqiyayaashii cuna oo cabba cuntada Baabuloon waxay ku doodaan in haddii wax la qaado ama mar kasta oo wax kor loo qaado, labaduba ay ka dhigan yihiin nooc ka mid ah qaadis ama ka saarid; sidaas darteedna labada erayba waa in loo fahmaa inay xambaarsan yihiin isku macne. Waxay ku doodaan in saddexda jeer ee “the daily” “taken away” lagu sheegay ay had iyo jeer ka dhigan tahay in la saaro, sidaasna markay yeelaan, waxay caddeeyaan in Daanyeel uu taxaddar la’aan ka galay doorashadiisa erayada. Si cad sidaas uma sheegaan, laakiin si dadban waxay u baraan in Daanyeel ay ahayd inuu adeegsado erayga “sur” dhammaan saddexda jeer ee uu ku soo baxay, waayo sida ay fiqiyayaashu qabaan, wuxuu sida la sheegay ula jeeday isla waxii isku midka ahaa mar kasta oo “the daily” “taken away” ahaa.

Waxay isla waxaas oo kale ku sameeyaan erayada “miqdash” iyo “qodesh” oo labadaba loo tarjumay “meesha quduuska ah,” aayadaha kow iyo tobnaad ilaa afar iyo tobnaad ee cutubka siddeedaad. Tixraac kasta oo “meesha quduuska ah” ah oo ku jira afartaas aayadood, waxay ku adkaystaan in dhammaantood ay metelaan meesha quduuska ah ee Ilaah. Haddana, sida laga dheehan karo, Daanyeel waxay ahayd inuu si fudud “qodesh” ugu wada isticmaalo saddexda tixraacba, oo uusan “miqdash” ku isticmaalin aayadda kow iyo tobnaad. Miller ma uu garan lahayn kala duwanaanshaha u dhexeeya erayadaas, laakiin culimada fiqiga ee casriga ahi way gartaan, oo marka ay gartaanna, waxay ku adkaystaan in aan wax kala sooc ah la aqoonsan. Hase ahaatee Miller, oo aan garan kala duwanaanshaha erayada, wuxuu gaadhay faham ka soo horjeeda kan culimada fiqiga ee casriga ah.

Xaqiiqadu waxay tahay in Daanyeel uu ahaa qoraa aad u taxaddar badan, oo yaqaanay afka Cibraaniga, laguna xukumay inuu toban jeer ka caqli badnaa dhammaan xigmadyahannadii kale ee Baabuloon, kuwaas oo iyaguna bulshadooda ku dhex ahaa niman aad u caqli badan. Haddii uu jiray qof yaqaanay isticmaalka saxda ah ee afka Cibraaniga iyo sida ay ahayd in si qumman loogu muujiyo taariikhdaas gaar ah, wuxuu ahaa Daanyeel. Haddii Daanyeel adeegsaday ereyo kala duwan, waxay ahayd maxaa yeelay waxaa loogu talagalay inay gudbiyaan macnayaal kala duwan, kuwaas oo uu si ula kac ah u doonayay inuu muujiyo. Marka la aqoonsado adeegsiga gaarka ah ee Daanyeel ee erayada loo tarjumay “meesha quduuska ah” ama “ka qaadid,” waxay taageerayaan fahamka Miller ee “kan maalinlaha ah,” kaas oo Miller ku gartay isla tuducaas meesha Bawlos ku caddeeyo in kuwa runta neceb loo qaddaray inay helaan marin-habaabin xoog leh.

Kuwa neceb runta oo rumaysta beenta dhalisa khiyaano xoog leh, waxa kale oo lagu metelaa sidii sakhraamiintii reer Efrayim, kuwaas oo loo qaybiyey laba qaybood. Qayb waxaa ah hoggaanka wax bartay, qaybta kalena waa caamada aan wax baran ee aan maqli doonin wax aan ka ahayn waxa ay kuwa wax bartay u dhigaan. Iyagu waa kuwa beenta ku hoos dhuunta, oo axdi la gala dhimashada. Iyagu waa kuwa naftoodu kor isu qaaddo ee ku xusan Xabaquuq labaad, waana bikradihii nacasyada ahaa ee Matayos shan iyo labaan. Iyagu waa kuwa diida runaha aasaasiga ah ee riyadii Miller, kuwaas oo dhammaadka toban jeer ka sii ifaya (taas oo metelaya tijaabadii

tobnaad oo ugu dambaysay ee Israa'iilka casriga ah), sida lagu tusay tijaabadii tobnaad oo ugu dambaysay ee Israa'iiltii qadiimiga ahayd.

Waxaannu daraasaddan ku sii wadi doonaa maqaalka xiga.

Markaasaa Rabbigu Muuse ku yidhi, Dadkanu ilaa goormay i xumaynayaan? Oo ilaa goormay i rumaysan waayaan, in kastoo calaamooyinkii aan dhexdooda ku sameeyey oo dhan? Waxaan iyaga ku dhufan doonaa belaayo, waanan ka dhaxal tirayaa; adigana waxaan kaa dhigi doonaa quruun iyaga ka weyn oo ka itaal badan. Muusena Rabbiga ayuu ku yidhi, Markaasaa Masriyiintu maqli doonaan, maxaa yeelay xooggaaga ayaad dadkan kaga soo bixisay iyaga dhexdooda; oo waxay u sheegi doonaan dadka deggan dalkan, waayo, way maqleen in adiga, Rabbiyow, aad dadkan dhex joogto, iyo in adiga, Rabbiyow, fool ka fool lagu arko, iyo in daruurtaadu korkooda taagan tahay, iyo in aad hortooda ku socoto, maalinba tiir daruur ah, habeenkiina tiir dab ah. Haddaba haddaad dadkan oo dhan u layso sidii nin keliya, markaas quruumaha maqlay warkaaga waxay odhan doonaan, Rabbigu ma uu awoodin inuu dadkan geliyo dalkii uu ugu dhaartay, sidaas daraaddeed ayuu iyaga cidlada ku laayay. Haddaba imminka waan ku baryayaaye, Sayidkayga xooggiisu ha weynaado, sidii aad u hadashay adigoo leh, Rabbigu waa dulqaad badan yahay, waana naxariis badan yahay, xumaanta iyo xadgudubkana wuu cafiyaa, hase ahaatee dembilaha sinaba xaq uga dhigi maayo, oo xumaantii aabbayaasha wuxuu ku booqdaa carruurta ilaa qarniga saddexaad iyo kan afraad. Haddaba waan ku baryayaaye, xumaanta dadkan u saamax sida weynaanta naxariistaada waafaqsan, sidaad dadkan uga cafiday Masar tan iyo imminka. Markaasaa Rabbigu yidhi, Waan saamaxay sida eraygaagu yahay; laakiinse sida runta ah ee aan noolahay, dhulka oo dhan waxaa ka buuxsami doona ammaanta Rabbiga. Maxaa yeelay nimankaas oo dhan oo arkay ammaantayda iyo cajaa'ibyadaydii aan ku sameeyey Masar iyo cidlada, haddana haddatan tobankan jeer i tijaabiyey, codkaygana ma ay dhegaysan, hubaal ma arki doonaan dalkii aan ugu dhaartay awowayaashood, oo midkoodna, kuwa i xumeeyey, ma arki doono. Laakiinse addoonkayga Kaaleeb, maxaa yeelay ruux kale ayuu la jiray, oo si buuxda ayuu ii raacay, isaga waxaan gelin doonaa dalkii uu galay, farcankiisuna wuu dhaxli doonaa. Tirintii 14:11–24.